

■ Ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης

Κίτσος Τζαβέλλας ὁ πολέμαρχος Σουλιώτης*

† 9η Μαρτίου 1855

«Ἐλευθερία! Θρησκεία! Πατρίς! Ἴδου τὸ ἔμβλημα ἡμῶν»

Οἱ Τζαβελλαῖοι, καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Ντράγανη ἢ Δράγανη (Ἄμπελιὰ) Θεσπρωτίας, ἀπόγονοι τοῦ Παπα-Ζάχου (παπα-Ζαχαρίας), ἦταν ἀπὸ τὶς ἡγετικὲς οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες ἴδρυσαν ἀρχικὰ τὸ χωριὸ τοῦ Σουλίου. **Ἀπ'** αὐτὲς ξεκίνησε καὶ ὁ προεπαναστατικὸς ἀγώνας καὶ συνεχίστηκε μὲ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821.

Ὁ Κυριαῖκος (Κίτσος) Τζαβέλλας γεννήθηκε στὸ Σούλι τὸ 1800. **Ἦταν** ἐγγονὸς τοῦ Λάμπρου καὶ τῆς Μόσχως Τζαβέλλα καὶ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Σουλιώτη ἀρματωλοῦ Φώτου Τζαβέλλα καὶ τῆς Δέσπως Πάνου, ἀδελφῆς τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ζωῆ Πάνου ἀπὸ τὴν Παραμυθιά Σουλίου.

Φώτος
Τζαβέλλας.
(1770-1809)

Μετὰ τὴν πτώση καὶ τὴν καταστροφή τῆς γενέτειρας του τὸ 1803, ἀκολούθησε τὴν οἰκογένεια του καὶ τοὺς περίπου 2000 συμπατριῶτες του, ἀρχικὰ στὴν Πάργα καὶ κατόπιν στὴν Κέρκυρα, ὅπου καὶ ἔζησε μέχρι τὰ εἴκοσί του χρόνια. **Μετὰ** τὸ 1814 καὶ τὴν δευτέρη κατοχὴ τῶν Ἐπτανήσων ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, δημιουργήθηκαν ἕξι τάγματα ἀπὸ Σουλιῶτες πολεμιστὲς καὶ ὁ Κίτσος Τζαβέλλας ἀνέλαβε ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς ἀπὸ αὐτά. **Τὸ** 1818, μαζὶ μὲ τὸν Ζωῆ Πάνου, μνηθῆκε στὴν Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἀπὸ κάποιο μέλος τῆς Ἐταιρείας.

Στις 12 Δεκεμβρίου 1820 μετὰ τὴν ἐπικήρουξη τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀπὸ τὸν Τοῦρκο Σουλτᾶνο Μαχμούτ Β΄, οἱ Σουλιῶτες ἐπέστρεψαν στοὺς Σούλι, ὅπου τοὺς παραχωρήθηκε τὸ κάστρο τῆς Κιάφας ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ: Ὁ Ἀλῆς, ἀναγκασμένος νὰ ὑπερασπισθεῖ τὸ πασαλίκι του, ὑποσχέθηκε στοὺς Σουλιῶτες ὅτι θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ γυρίσουν γιὰ πάντα στοὺς Σούλι, ἀρκεῖ νὰ τὸν βοηθήσουν κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

Ζώης Πάνου
(1765-1846).

Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας ὑπέγραψε καὶ αὐτὸς τὴν συμφωνία μὲ τοὺς Τουρκαλβανούς καὶ ἐπέστρεψε στοὺς Σούλι, ὅπου ἀνακηρύχθηκε Καπετάνιος καὶ στις 11 Ἰανουαρίου 1821, ὑπέγραψε τὴν συμφωνία μὲ τοὺς μπέηδες τοῦ Ἀλῆ καὶ πῆρε μέρος στις συγκρούσεις τους μὲ τὰ στρατεύματα τῶν Τούρκων, σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἠπειρο.

Ὡς ἀπεσταλμένος τῶν Σουλιωτῶν, μετέβη στὴν Πίζα τῆς Ἰταλίας γιὰ νὰ συνεννοηθεῖ μὲ τοὺς Φιλικούς γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ συνάντησε τὸν Μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιο, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζήτησε πληροφορίες, συμβουλές καὶ πολεμοφόδια. Στις 28 Ἰουνίου 1821 δημοσιεύθηκε ἡ προκήρυξη ποὺ ὑπέγραψαν μὲ τὸν Μᾶρκο Μπότσαρη.

«Αἱ σημαῖαι ἡμῶν φέρουσιν ἓνα σταυρὸν καὶ ἓνα στέφανον ἐκ δάφνης. Ἐλευθερία! Θρησκεία! Πατρίς! Ἴδου τὸ ἔμβλημα ἡμῶν. Ἡ εἰρήνη ἔστω μεθ' ὑμῶν ἀδελφοί. Ἡμεῖς λέγομεν τὴν ἀλήθειαν, ἄλλοι δ' εἰσὶν ἐκεῖνοι οἵτινες θέλουσι νὰ ἐξαπατήσωσιν ὑμᾶς. Πάργιοι, ὁ ὄφις ἐπατάχθη ἀπὸ τὸν Σταυρὸν. Οἱ Σουλιῶται πολεμοῦσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἠπείρου. Απομακρυνθῆτε τῆς χώρας, τῆς ὁποίας δεσπόζουσιν οἱ ἐχθροὶ ὑμῶν. Οἱ Ἕλληνες εἰσὶ δούλοι ἐκεῖ ὅπου κυματίζει ἡ Βρεττανικὴ σημαία. Οἱ Ἄγγλοι εἰσὶ φίλοι τῶν βαρβάρων. Φύγετε, δράμετε ὑπὸ τὰς σημαίας ἡμῶν. Ἐπίσης, ὑμεῖς εὐγενεῖς νέοι τῆς Ἐπτανήσου, λεοντόκαρδοι ἀποβῆτε εἰς τὰ παράλια ἡμῶν. Θὰ εἴσθε ὁ ἐπίλεκτος λόχος. Ἡ ἱερὰ σημαία τοῦ Σταυροῦ κυματίζει ἀπανταχοῦ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Πάργιοι καὶ ἔπτανήσιοι προσθέσατε τὰς δυνάμεις ὑμῶν πρὸς τὰς τῶν Σουλιωτῶν. Αἱ σημαῖαι ἡμῶν φέρουσιν ἓνα σταυρὸν καὶ ἓνα στέφανον ἐκ δάφνης. Ἐλευθερία! Θρησκεία! Πατρίς! Ἴδου τὸ

ἔμβλημα ἡμῶν. **Ἡ** εἰρήνη ἔστω μεθ' ὑμῶν ἀδελφοί.
Ἡμεῖς λέγομεν τὴν ἀλήθειαν, ἄλλοι δ' εἰσὶν ἐκεῖνοι
οἵτινες θέλουσι νὰ εξαπατήσωσιν ὑμᾶς.

28 Ἰουνίου 1821

Οἱ ὄπλαρχηγοὶ Μάρκος Βότσαρης, Κίτσος Τζαβέλλας»

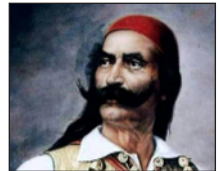

Μετὰ τὴν ἥττα καὶ τὸν θάνατο τοῦ Ἀλῆ ἀπὸ τὸν Χουρσίτ (24.1.1822), ὁ δεύτερος ἐπιτέθηκε ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν, μὲ 14.000 πεζοὺς καὶ ἵππικό, ἔναντι 1.000 Σουλιωτῶν καὶ παρασουλιωτῶν πολεμιστῶν.

Στὶς 17 Ἰουνίου 1822, ὁ Χουρσίτ ἔφυγε καὶ ἄφησε τὸν Ὀμέρ Βρυώνη μὲ Μουχουδάρη καὶ 6.000 τουρκαλβανούς, οἱ ὁποῖοι ἐπιτίθενται στὸ Ναυαριῶκο, ὁ δὲ Ἀλβανὸς ἀρχηγὸς Σιλιχτάρ Μπόδας ἐπιτίθεται στὴν Κιάφα. **Ο** Κίτσος Τζαβέλλας συμμετέχει καὶ διακρίνεται στὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἀμυνα τῆς Κιάφας.

Ομως ἡ στέρηση ἐφοδίων καὶ ἡ λειψυδρία, ἡ ἀποτυχία τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀλέξανδρου Μαυροκορδάτου στὴν Ἡπειρο, ἡ καταστροφή στὸ Πέτα καὶ ἡ ἥττα στὴ μάχη τῆς Σπλάντζας, μὲ τὸν θάνατο τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ἀνάγκασε τοὺς Σουλιῶτες σὲ ἀξιοπρεπῆ συνθηκολόγηση στὶς 28 Ἰουλίου 1822, καὶ ὁ Κίτσος Τζαβέλλας στὶς 2 Σεπτεμβρίου, ἐγκατέλειψε μαζί μὲ τοὺς Σουλιῶτες, τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του καὶ ἐγκαταστάθηκε ἀρχικὰ στὰ Ἐπτάνησα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν κυρίως Ἑλλάδα.

Πῆρε μέρος στὴν πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τὶς 20 Ὀκτωβρίου ἕως τὶς 31 Δεκεμβρίου 1822, στὸ πλευρὸ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ἐπὶ κεφαλῆς 35 Σουλιωτῶν.

Στὴν συνέχεια μὲ ἐντολή τοῦ ἐπάρχου Κωνσταντίνου Μεταξᾶ, τράβηξε μαζί μὲ τὸν Μάρκο Μπότσαρη πρὸς τὸ Καρπενήσι, ὅπου ἀντιμετώπισαν τὶς δυνάμεις τοῦ Μουσταῆ Πασᾶ στὸ Κεφαλόβρυσο. **Σ**τὴ μάχη αὐτὴ ἄφησε τὴν τελευταία του πνοὴ ὁ Μπότσαρης. **Ο** θάνατος του θεωρήθηκε ἐθνικὴ συμφορὰ καὶ τάφηκε μὲ τιμὲς στὸ Μεσολόγγι.

* * *

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1823, μὲ 300 ἄνδρες προσέβαλε στὴν θέση Σκαλί, μεταξὺ Μεσολογγίου καὶ Ἀνατολικοῦ (Αἰτωλικοῦ), τὸ ἵππικό τοῦ Τούρκων καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκία τοῦ Αἰτωλικοῦ, ἀποκομίζοντας πολλὰ λάφυρα. **Οἱ** δὲ Τούρκοι ἀποσύρθηκαν στὰ πασαλίκια τοῦ Ἀσπροποτάμου.

Από την έπιτυχία αυτή φάνηκε ή πολεμική ιδιοφυΐα του Κίτσου Τζαβέλλα και έγινε γνωστός στην έπαναστατημένη Έλλάδα.

Στην συνέχεια συνεργάστηκε με τον Γεώργιο Καραϊσκάκη και διακρίθηκε στην Μάχη της Άμπλιανης (14 Ιουλίου 1824), στο δρόμο Σαλώνων-Γραβιάς, όπου έπωφελούμενος την δυσχερή θέση του έχθρου, έπιτέθηκε την στιγμή που έπρεπε με τους άνδρες του και ανάγκασε τους Όθωμανούς σε άτακτο φυγή: οί Τούρκοι είχαν περισσότερους από 2.000 νεκρούς.

Ιωάννης
Κωλέττης (1787
ή 1788 - 1847).

Στις 3 Δεκεμβρίου 1824, αποβιβάσθηκε με 3.000 άνδρες στο Αίγιο και πήρε μέρος στις εμφύλιες διαμάχες στο πλευρό του Ιωάννη Κωλέττη και των εκπροσώπων του Βουλευτικού, αντιμετώπιζοντας τους Ανδρέα Ζαΐμη, Ανδρέα Λόντο και Νικηταρά, τους οποίους ανάγκασαν να καταφύγουν στο Μεσολόγγι, και να ζητήσουν άσυλο από τον Μαυροκορδάτο. **Τ**ο Νοέμβριο του 1824, επέβαλαν την θέληση της κεντρικής έξουσίας.

Τόν Απρίλιο του 1825, τα κυριότερα ελληνικά σώματα που είχαν σταλεί για να αντιμετωπίσουν τους Αιγυπτίους του Μπραΐμη, ήταν του Καραϊσκάκη, του Δράκου, του Κώστα Μπότσαρη και του Κίτσου Τζαβέλλα, απέναντι σε έναν πολυάριθμο, πάνοπλο και οργανωμένο στρατό. **Σ**υμμετείχε στις μάχες στο Δίστομο και στις 7 Απριλίου 1825, στο Κρεμμύδι της Πύλου, απ' όπου διέφυγε πολεμώντας, αφού άνοιξε δρόμο μέσα από τις γραμμές του έχθρικού ίππικού.

Τόν Ιούνιο του 1825 ως έπι κεφαλής μιας έπιθετικής φάλαγγας όπλιτών, διέσπασε τον αποκλεισμό των στρατευμάτων του Κιουταχί και μπήκε στην πολιορκημένη πόλη του Μεσολογγίου.

Στις 25 Μαρτίου 1826, όταν ο Κιουταχής απείλησε το μικρό νησί Κλείσοβα ο Τζαβέλλας έσπευσε με λίγους άνδρες να ενισχύσει την άμυνα του.

Στην Έξοδο του Μεσολογγίου πρωταγωνίστησε, ως αρχηγός 2.500 όπλιτών και άμάχων, που αποτελούσαν την μία από τις τρεις φάλαγγες των πολιορκημένων, διέσπασε τις γραμμές των Τούρκων και οδήγησε στα Σάλωνα 1.300 άνδρες.

Στην συνέχεια, τον Οκτώβριο του 1826, πήρε μέρος στην Μάχη της Αράχωβας υπό τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, αλλά και στην Μάχη του Παλαιού Φαλήρου, όπου στις 23 Απριλίου 1827, σκοτώθηκε ο Καραϊσκάκης, μετά το θάνατο του οποίου ανέλαβε προσωρινά την αρχιστρατηγία.

* * *

Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν Σουλιωτῶν στὴν Γ΄ Ἐθνοσυνέλευση τὸ 1827 καὶ ἦταν σώφρων καὶ ἀμετακίνητος στὰ ἔθνικὰ θέματα.

Τὸ 1828 διορίστηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια, Χιλίαρχος τῆς Α΄ Χιλιαρχίας, ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη, μὲ Πεντακοσίαρχους τοὺς Χρήστο Φωτομάρα καὶ Γιαννοῦση Πανομάρα, ὁ Κυβερνήτης τοῦ ἀνέθεσε νὰ ἐκκαθαρίσει τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς καὶ τοὺς Τουρκοαγυπτίους.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1828, ἐπὶ κεφαλῆς 1.400 ἀνδρῶν ἀπιβιάστηκε στὸ Λουτράκι. **Μ**ὲ τὴν ἐνίσχυση τῆς Α΄ πεντακοσιαρχίας τοῦ Χρ. Φωτομάρα καὶ ἀνδρῶν τοῦ τοπικοῦ ὄπλαρχηγοῦ Γιάννη Φαρμάκη κ.ἄ., οἱ ἄνδρες τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα ἔδωσαν σκληρὲς μάχες μὲ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ ἐπέτυχαν σημαντικὲς νίκες, στὸ Μυρμηγκάρι στὶς 14 Σεπτεμβρίου, στὸ Καστέλι στὶς 16 Σεπτεμβρίου καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου στὴν Γραμμένη Ὀξιά. **Μ**αζὶ δὲ μὲ τὴν Γ΄ Χιλιαρχία ὑπὸ τὸν Ἰ. Στράτο ἐπιτυχαίνουν νέες σημαντικὲς νίκες καὶ ἐδραιώνουν τὴν ἑλληνικὴ κυριαρχία στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Κεντρικῆς Στερεᾶς.

Στὶς 10 Ὀκτωβρίου, ὁ Τσαβέλλας, ἀφοῦ νίκησε τοὺς Τούρκους στὴν Τέρνοβα, τοὺς καταδίωξε καὶ πολιορκήσε τὸ Καρπενήσι, τὸ ὁποῖο ἐγκατέλειψαν οἱ Τούρκοι στὶς 23 Νοεμβρίου, καὶ ἀπελευθέρωσε ὁλόκληρη τὴν ἐπαρχία Καρπενησίου.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1829, ὁ Κίτσος Τζαβέλλας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Χιλιαρχίας του κατευθύνθηκε πρὸς τὴν Ναύπακτο καὶ ἔνωσε τὶς δυνάμεις του μὲ Νικολό, Χριστόδ. Χατζηπέτρο, Σπηρομήλιο, Γ. Βάγια, ἐνῶ ἔφθασε καὶ ὁ Μιαούλης μὲ τὴν φρεγάτα «Ἑλλάς». **Α**πὸ στεριὰ καὶ θάλασσα, κατέλαβαν πρῶτα στὶς 13 Μαρτίου 1829 τὸ Ἀντίρριο, ὅπου παραδόθηκε ἡ φρουρὰ καὶ συνέχισαν πρὸς τὴν Ναύπακτο, ὅπου ἦταν ὁ Κιὸς Ἰμπραήμ Πασᾶς μὲ 5.000 πολεμιστές. **Μ**ετὰ πολιορκία ὀλίγων ἡμερῶν, ἀναγκάστηκαν οἱ Ὀθωμανοί, νὰ ὑπογράψουν ἀνακωχὴ καὶ νὰ ἀποχωρήσουν τὴν 18η Ἀπριλίου. **Σ**τὶς 22 Ἀπριλίου, στὸ Ἴτς Καλὲ κυμάτιζε ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας Ναυπάκτου.

* * *

Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας εἶχε συνταχθεῖ μὲ τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια καὶ μετὰ τὴν δολοφονία του στὶς 27 Σεπτεμβρίου 1831,

Ἄγαλμα
Κίτσου Τζαβέλλα.
Πεδίον τοῦ Ἄρεως.
Ἔργο Τηλεμάχου
Γύζη (1937).

Κίτσος Τζαβέλλας.
Γραμματόσημο, 1979.

ἀναμίχθηκε στις συγκρούσεις που ἀκολούθησαν.

Τὴν 6η Σεπτέμβριο τοῦ 1833, ὁ Κίτσος φυλακίσθηκε, μαζί μὲ τοὺς Θεόδωρο καὶ Γενναῖο Κολοκοτρώνη καὶ τὸν Δημήτριο Πλαπούτα καὶ ἄλλους ἀπὸ τὴν Ἀντιβασιλεία, ὡς μέλος τῆς ρωσόφιλης μερίδας. **Ἡ** κατηγορία πού τοὺς βάρυνε ἦταν τῆς ἀπόπειρας ἀνατροπῆς τοῦ ἀνήλικου Ὁθωνα καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως δικοῦ τους καθεστῶτος.

Ἡ διαβόητη δίκη ἄρχισε στὸ Ναύπλιο στὶς 30 Ἀπριλίου 1834 καὶ διήρκησε μέχρι τὶς 26 Μαΐου 1834 στὸ παλαιὸ τζαμί τοῦ Ναυπλίου, τῆς πρώτης πρωτεύουσας τοῦ νεοσύστατου ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἡ ποινὴ γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τὸν Πλαπούτα ἦταν θανατικὴ ἐκτέλεση στὴν λαιμητόμο, ἐντὸς 24 ὥρων (τὴν ὁποία ὁ νεαρὸς Ὁθωνας μετρίασε σὲ εἴκοσι ἐτῶν δεσμὰ, ἐνῶ μόλις ἐνηλικιώθηκε ἔδωσε πλήρη ἀπονομὴ χάριτος), γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους πολύμηνη φυλάκιση.

Ἀργότερα, ὅταν ἀπέκτησε ἰσχυρὰ ἐρείσματα στοὺς Σουλιῶτες, ὁ Βασιλιάς Ὁθωνας ἀπένειμε στὸν Τζαβέλλα τὸν βαθμὸ τοῦ ὑποστρατήγου καὶ ἀργότερα τὸν προβίβασε σὲ ἀντιστράτηγο κάνοντάς τον ὑπασπιστὴ του, μαζί μὲ τὸν Νότη Μπότσαρη.

Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας, μαζί μὲ τὸν Γενναῖο Κολοκοτρώνη, τὸν Κώστα Μπότσαρη καὶ τὸ Γεώργιο Κουντουριώτη, εἶχαν κουρασθεῖ, ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ ἀπογοητεύσεις ὅσες φορὲς εἶχαν ἀντιστρατευθεῖ τὸ καθεστῶς. **Ἀ**ναζήτησαν τὴν ἡρεμία καὶ ἀσφάλεια στὴν βασιλικὴ προστασία.

Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ, ὅτι ἡ Φωτεινὴ Τζαβέλλα, ἀδελφὴ τοῦ Κίτσου εἶχε ὑπαντρευθεῖ τὸν Γενναῖο Κολοκοτρώνη, υἱὸ τοῦ Γέρου τοῦ Μωριά. **Δ**ιετέλεσε καὶ κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν στὴν βασιλικὴ αὐλὴ τοῦ Ὁθωνα.

Σταδιακὰ ὁ Κίτσος Τζαβέλλας ἀναμίχθηκε στὴν πολιτικὴ, καθὼς ἤδη ἀπὸ τὸ 1827 ἦταν ἀντιπρόσωπος τῶν Σουλιωτῶν στὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευση τῆς Ἐπιδαύρου καὶ στὶς 20 Μαρτίου 1827, πέτυχε τὴν ἀνάκληση τοῦ ἀτιμωτικοῦ ψηφίσματος μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Δημήτριος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη, εἶχε καθαιρεθεῖ καὶ ὑποβιβασθεῖ σὲ πολίτη Β' τάξεως, ἐπειδὴ διαφώνησε γιὰ ἓναν συμβιβασμὸ μὲ τοὺς Ὁθωμανοὺς.

Μετά την απόσυρσή του από τὸ στρατό, ἀναδείχθηκε σὲ ἀρχηγὸ τοῦ Γαλλικοῦ κόμματος. Ἐκλέχθηκε ἀντιπρόσωπος στὴν Α΄ Ἐθνοσυνέλευση ποὺ προέκυψε μετὰ τὴν ἐπανάσταση τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 γιὰ τὴν παραχώρηση Συντάγματος.

Κίτσος Τζβέλλας.
Λιθογραφία. Κάρλ
Κράτσοαίξεν.

Τὸν Μάιο τοῦ 1844, μὲ τὸ πολεμικὸ πλοιοῦ Ὅθων, ἐπὶ κεφαλῆς κυβερνητικῶν στρατευμάτων, κατέπλευσε στὴν Μάνη ὅπου εἶχαν ἐξεγερθεῖ 2.000 ἔνοπλοι ὑπὸ τὴν ἡγεσία τῶν Μαυρομιχάλη, Τζαννετάκη καὶ Πιερράκου καὶ κατέστειλε τὸ κίνημα, ἐνῶ ἀνάλογη δράση εἶχε καὶ στὸν Ἀβαρῖκο τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, ὅπου εἶχαν ὀχυρωθεῖ στασιαστὲς ὑπὸ τὸν Θεόδωρο Γρίβα, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν βοήθεια τῶν Γάλλων κατέφυγε στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου.

* * *

Στις 6 Αὐγούστου 1844, ὁ Κωλέττης σχηματίζει Κυβέρνηση, μὲ Ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν τὸ Κίτσο Τζαβέλλα. **Σ**τις 7 Σεπτεμβρίου 1847, μία ἐβδομάδα μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κωλέττη, (31 Αὐγούστου 1847), ὁ Ὅθων ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσει στὴν Κυβέρνηση τὸ κόμμα τοῦ ἐκλιπόντος Κωλέττη, ἀναθέτοντας τὴν πρωθυπουργία στὸν Ὑποστράτηγο Κίτσο Τζαβέλλα.

Ο στρατηγὸς Κίτσος Τζαβέλλας, ἦταν Σουλιώτης πολέμαρχος μὲ μεγάλη δράση στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα, εἶχε ἐκπροσωπήσει τοὺς Σουλιῶτες σὲ πολλὲς ἐθνικὲς συνελεύσεις καὶ εἶχε διατελέσει βουλευτὴς καὶ γεροϋσιαστής (1827, 1847), ἐπίσης εἶχε διατελέσει ἐπὶ μακρὸν ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ἦταν ἀγράμματος καθ' ὅλοκληριάν. **Ο** μεγάλος αὐτὸς Σουλιώτης ἥρωας εἶχε πλήρη καὶ μετρίοφρονα ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ του. **Εἶ**χε ἀρνηθεῖ ἤδη, τρία χρόνια πρωτύτερα, νὰ γίνῃ Ὑπουργός, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἄ. Γούδας στοὺς «Βίους παράλληλους».

Η ἐξάμηνη πρωθυπουργία τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα (7 Σεπτεμβρίου 1847 – 7 Μαρτίου 1848) συνέβη ἐν μέσῳ ἀναταραχῶν ἀπὸ ἀνταρτικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα δροῦσαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κωλέττη. **Κ**ατὰ τὴν διάρκεια τῆς σύντομης πρωθυπουργίας του, σὲ μία κρίσιμη περίοδο γιὰ τὶς Ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις, ἐξαιτίας τοῦ ἐπεισοδίου Μουσοῦρου, ἀπέτυχε νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἐνότητα τῆς κυβερνήσεώς του. **Η**λλθε σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὸν ὑπουργὸ Οἰκονομικῶν Νικόλαο Κορφιωτάκη καὶ ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ στις 8 Μαρτίου 1848, παρότι διέθετε τὴν

Οικία Λάμπρου Τζαβέλλα.

ἀμέριστη ὑποστήριξη τοῦ Ὁθωνα.

Τὸ 1849 διορίσθηκε γιὰ μικρὸ διάστημα Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν Κυβέρνηση τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη.

Τὸ 1854, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Κριμαϊκοῦ Πολέμου, ἔλαβε χώρα στὴν Ἥπειρο μεγάλο ἐπαναστατικὸ ἀπελευθερωτικὸ κίνημα τῶν ἀλύτρωτων

περιοχῶν, μὲ ἀπαντωτὲς ἐπιτυχίες ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν.

Στὸ πλευρὸ τῶν ἐπαναστατῶν προσέτρεξαν παλαίμαχοι Ἡπειρωτὲς, μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ ὁ Κίτσος Τζαβέλλας μαζί μὲ ἄλλους Σουλιῶτες ἀξιωματικούς. **Ἡ** πορεία τῶν γεγονότων τὸν ἀνέδειξε ἀδιαφιλονίκητο ἀρχηγὸ τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων.

Μετὰ ὅμως τὴν 12ῃ Ἀπριλίου ἔγινε ἐμφανὴς ἡ ἔλλειψη συντονισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ἐπαναστατῶν, ποὺ ἀντιμετώπιζαν κατὰ πολὺ ὑπέρτερες δυνάμεις (σύμμαχοι τῶν Τούρκων ἦταν φανερὰ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία), ὡς καὶ τὸν ναυτικὸ ἀποκλεισμὸ τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν κατοχὴ τοῦ Πειραιᾶ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἀναγκάσθηκε νὰ σταματήσει τὴν βοήθεια ποὺ χορηγοῦσε ἀνεπίσημα καὶ νὰ διατάξει τὴν ἀποχώρηση τῶν ἐλλήνων ἀξιωματικῶν. **Ἡ** μαζικὴ τουρκικὴ ἐπίθεση στὸ στρατόπεδο Πέτα στὶς 13 Ἀπριλίου 1854 ἔκρινε καὶ τὴν τελικὴ ἐκβασὴ τῆς ἐπανάστασης. **Οἱ** Σουλιῶτες συνέχισαν νὰ μάχονται στὰ Πέντε Πηγὰδια μέχρι τὶς 6 Μαΐου, ὅποτε συμφωνήθηκε ἡ ἀμνήστευσή τους.

Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας ὅπου εἶχε ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία ὅλου τοῦ Ἀγῶνος, ἀφοῦ εἶδε τὶς ἐλπίδες του νὰ χάνονται, ἀπέθανε στὴν Ἀθήνα 9 Μαρτίου 1855, ὅπως λέγεται, ἀπὸ μαρασμό.

Τὸ πατρικὸ ὄπου γεννήθηκε ὁ Κίτσος (οικία Λάμπρου Τζαβέλλα), δεσπόζει καὶ σήμερα στὸ Βορειοδυτικὸ μέρος τοῦ Σουλίου.

*Κυριάκου Τζαβέλλα,
τοῦ ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν
εὐκλεῶς ἀγωνισαμένου
ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσιν,
Αἰωνία ἡ μνήμη!*

(*) Πηγή: <https://www.sansimera.gr/biographies/1577> καὶ <https://periodikostep.gr/> • Ἐπιμέλ. ἡμετ.